

ve Çemberlitaş Atik Ali Paşa (1314) camilerinin kapılarında celi sülüsle namaz hakkındaki âyet-i kerîme (en-Nisâ 4/103); 1956'da Tophane'den Maçka'ya nakledilen Hamidiye Çeşmesi'nin celi ta'lik kitâbesi (1319); Şişli Etfal Hastahanesi'nin celi sülüs ve celi ta'lik kitâbeleri; Yıldız Sarayı bahçesindeki Hamidiye Çeşmesi'nin tuğ-rası, celi muhakkak ve celi sülüs kitâbesi (1321); Yenicami arkasında Bahçekapı'da bulunan Yeni Vâlide Çeşme ve Sebili celi sülüs istifli kitâbesi (altında 1074 tarihi bulunmakla beraber 1325'te yazılan bu kitâbenin on iki satırlık kalıbı yazılışından bugüne kadar celi sülüsle uğraşan hattat-lara hocalık etmektedir); Şam'da Muhyid-din İbnü'l-Arabî türbesinin celi ta'lik tamir kitâbesi (1294); Medine'de II. Abdülhamid'in inşa ettirdiği misafirhanenin kitâ-besi (bina ile birlikte yok edilmiştir). Ayrıca Eyüp, Süleymaniye ve Sünbül Efendi camilerinin hazîrelerinde, Karaca Ahmed (a.g.e., III, rs. 298), Yahyâ Efendi Dergâhı hazîre-sinde hocası Ali Haydar Bey'in mezar kitâ-besi (1287) ve Sahrâyıcedid Kabristanı'n-da yazdığı birçok kabir kitâbesi vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnülemin, *Son Hattatlar*, s. 355-365; Yazır, *Kalem Güzeli*, II, rs. 199, 230-232, 259, 276; III, rs. 295, 298, 307-308, 310, 316-317, 337-339; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 239-241; M. Uğur Derman, *Türk Hat Sanatının Şâheserleri*, İstanbul 1982, iv. 32, 33, 36, 37; a.mlf., *Letters in Gold*, New York 1998, s. 142-149; a.mlf., *Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, İstanbul 2002, s. 192-201; a.mlf., "Hattat Sâmî Efendi'nin Diş Kirası", *Hayat Tarih Mecmuası*, sy. 12, İstanbul 1969, s. 20-22; a.mlf., "Büyük Bir Hat Sanatkârımız: Sâmî Efendi", a.e., sy. 5 (1969), s. 4-10; a.mlf., "Yeni Câmî Sebîlinin Kitâbesi", *Lâle*, sy. 4, İstanbul 1986, s. 14-17; a.mlf., "Hat Sanatının Büyük İsimlerinden: Sâmî Efendi", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, sy. 4-5, İstanbul 2000, s. 473-484; *İslâm Kültür Mirasında Hat San'atı* (haz. M. Uğur Derman), İstanbul 1992, s. 217, 218, 220, 221, 223; Ali Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul 1999, s. 122-125; Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, İstanbul 2003, s. 187-194; A. Süheyl Ünver, "Zât-ı Sâmî'lerini Ziyâret", *San'at ve Kültürde Kök*, sy. 12, İstanbul 1982, s. 14-15; sy. 13 (1982), s. 16-18; sy. 14 (1982), s. 41-43; sy. 15 (1982), s. 42-43; Necmeddin Okyay'ın *Hâtra Defteri*, M. Uğur Derman özel kitaplığı, Yenişehir-i Fenârî Hüseyin Hâşim Bey'in Notları (Türk-petrol Vakfı Arşivi); Nurullah Pertev Bey'in notları, M. Uğur Derman özel kitaplığı.

M. UĞUR DERMAN

SÂMÎ EFENDİ, Mahmut

(bk. RAMAZANOĞLU, Mahmut Sami).

SÂMÎ NECMEDDİN

(1911-1933)

Türk tezhip, ebru ve cilt sanatkârı.

23 Ocak 1911'de Üsküdar'da doğdu. Babası hattat Mehmed Necmeddin Okyay, annesi Seniye Hanım'dır. Ölümü soyadı kanunundan önce olduğu için ailenin Okyay soyadını kullanmamıştır. İlk, orta ve lise öğrenimini Üsküdar'da tamamladıktan sonra Sultanahmet'teki Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi'nden mezun oldu. Çocukluk yıllarında babasından ve onun geniş sanat çevresinden ebru, cilt ve tezhip dersleri almaya başladı. Kısa zamanda üstün yeteneğiyle bu sanatlarda öne çıktı ve klasik tarzda başarılı eserler ortaya koydu. Cilt sanatında "deri oygu" adını verdiği müşebbek çemse tarzını yeniden canlandırdı. Aynı zamanda klasik gömme kitap kapları hazırladı. Mücellit ve müzehhip Bahaeddin Efendi'den (Tokatlıoğlu) ders alarak tezhip ve ruanî cilt yapımını ilerletti. 1931 yılında cilt ve tezhip sanatında hocasından icâzet aldı. Bahaeddin Efendi, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan bazı kitapların tamiri için görevlendirildiğinde Sâmî Necmeddin hocasına yardımcı oldu. Bu çalışmalar sırasında ve ders aldığı yıllarda hocasının kitap sanatlarıyla ilgili görüş ve bilgilerini, özellikle tezhip ve cilt sanatında kullanılan terim ve tabirleri kaydederek bunların doğru bir şekilde günümüze ulaşmasında önemli rol oynadı. 12 Haziran 1933 tarihinde vefat eden Sâmî Necmeddin, Üsküdar Yeni Vâlide Camii'nde babasının kıldırıldığı cenaze namazının ardından Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi. Cilt ve tezhip sahasında yaptığı pek çok eser arasında bilinenler şunlardır: Esad Fuad (Tugay) Bey için Kâmil Akdik'in 1931'de yazdığı en'âm-ı şerifin bezemesi (TTK Ktp., nr. Y 298); Neyzen Emin Efendi'nin 1933'te yazdığı sülüs, nesih kıta bezemesi ve iki takım deri oygu kabı (Türk Petrol Vakfı Ktp., nr. 57, 114, 115); Şeyh Hamdullah tarafından yazılmış mushaf-ı şerifin hâtime sayfası tezhibi (TSMK, Yeniler, nr. 913).

BİBLİYOGRAFYA :

Sâmî Necmeddin metrukâtı, M. Uğur Derman özel kitaplığı; Necmeddin Okyay'ın *Hâtra Defteri*, M. Uğur Derman özel kitaplığı, M. Uğur Derman, *Türk Sanatında Ebru*, İstanbul 1977, s. 48; a.mlf., "Hezârfen Hattat Üsküdarlı Necmeddin Okyay", *Üsküdar Sempozyumu I: 23-25 Mayıs 2003: Bildiriler* (haz. Zekeriya Kurşun v.dğr.), İstanbul 2004, II, 182-194; a.mlf., "Toy-gartepesi'ndeki Ev", *Türk Edebiyatı*, XXXIII/389, İstanbul 2006, s. 24-32; Hasibe Mazoğlu, *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri*, Ankara 1987, s. 263-264.

F. ÇİÇEK DERMAN

SÂMİH RIFAT

(1874-1932)

II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet devri şairi, yazar ve dil âlimi.

Mustafa Sâmih Rifat İstanbul'da doğdu. Babası askerî kaymakamlardan Hasan Rifat Bey, annesi Ayşe Hanım'dır. Beste-kâr Ali Rifat Çağatay ve Yahudilik tarihine dair eserleriyle tanınan Cevat Rifat Atilhan'ın kardeşidir. Garip Cemiyet temsilcilerinden Oktay Rifat ise (Horozcu) oğludur. Önce babasından özel dersler aldı; daha sonra Kocamustafapaşa Askerî Rüşdiyesi ile Dârü'ttedris'e devam etti, ancak sağlığı elvermediği için bu okulları bitiremedi. Bir süre Denizlilî müderris Şâkir Efendi'den Arapça, Camcızâde Rızâ Efendi'den Farsça okudu, ayrıca kendi çabasıyla Fransızca öğrendi.

1892'de Kantar İdaresi'nde memur olarak çalışmaya başladı, 1894'te Şehremâneti Muhasebesi'nde görev aldı. 1897'de evlendi; bir süre sonra eşinin vefat etmesi üzerine Enver Celâleddin Paşa'nın kızı Münever Hanım'la ikinci evliliğini yaptı. 1899'da Dahiliye Nezâreti Matbuat Kalemi'ne girdi. 1905'te Tesri-i Muâmelât mümeyyizi tayin edildi. 1908'de Dahiliye Mektûbî Kalemî mümeyyizliğine getirildi, aynı zamanda Mercan İdâdisi'nde edebiyat dersleri vermeye başladı. II. Meşrutiyet'in ardından Biga mutasarrıflığına gönderildi. Daha sonra Konya (1912), Trabzon (1913), Erzurum (1914) valiliğine getirildi; bu sonuncu görevine gitmeyince bir yıl boşta kaldı. 1915'te ikinci defa Konya valiliğine tayin edildi. Talat Paşa'nın nâzırlığı sırasında Dahiliye Nezâreti'ne müsteşar oldu.

Millî Mücadele'nin başlaması üzerine Hareket Ordusu kumandanı Hüseyin Hüsnü Paşa ile birlikte Anadolu'ya geçerek çeşitli cepelerde dolaştı ve yaptığı konuşmalarla askere moral verdi. Bu arada Ankara'da çıkmakta olan *Hâkimiyet-i Milliye* ve *Yeniğün* gazetelerinde millî meseleler hakkında makaleler yayımladı. 1921'de Garp cephesini ziyaret edip İnönü mevkiinde savaşan askerlere bir konuşma yaptı ve yaptığı diğer konuşmalarla Millî Mücadele'nin tanınmış hatipleri arasında yer aldı. Aynı yıl Maarif Vekâleti Telif ve Tercüme Heyeti'ne üye ve ardından başkan tayin edildi; daha sonra da vekâlet müsteşarı oldu. II (1923-1927) ve III. (1927-1931) dönem Çanakkale milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girdi. Daha çok